

2009

Review of Lesser & Rein, eds., *Rethinking Jewish-Latin Americans*. הקירמאב מידוהי לש תימואלה תוהזה יביכרתיניטלה

Amalia Ran

University of Nebraska-Lincoln, aran2@unl.edu

Follow this and additional works at: <http://digitalcommons.unl.edu/modlangspanish>

Part of the [Modern Languages Commons](#)

Ran, Amalia, "Review of Lesser & Rein, eds., *Rethinking Jewish-Latin Americans*. 2009) (הקירמאב מידוהי לש תימואלה תוהזה יביכרתיניטלה). *Spanish Language and Literature*. 51.

<http://digitalcommons.unl.edu/modlangspanish/51>

This Article is brought to you for free and open access by the Modern Languages and Literatures, Department of at DigitalCommons@University of Nebraska - Lincoln. It has been accepted for inclusion in Spanish Language and Literature by an authorized administrator of DigitalCommons@University of Nebraska - Lincoln.

רכיבי הזהות הלאומית של יהודים באמריקה הלטינית

עמליה רן

Jeffrey Lesser and Raanan Rein (eds.) / **Rethinking Jewish-Latin Americans**, New Mexico University Press, Albuquerque, 294 pp.

סוגיית האתניות היא אחד מעמודי התווך של לימודי אמריקה הלטינית במאות התשע-עשרה והעשרים, והיא אבן שואבת לדיונים על היחסים בין לבנים ושחורים במדינות כברזיל, ונצואלה והאיים הקריביים, היחסים בין לבנים לקהילות ילידים במקסיקו, מדינות מרכז אמריקה והרי האנדים, והיחסים בין רוב למיעוט במדינות כארגנטינה או אורוגוואי, שבהן רוב האוכלוסייה הוא ממוצא אירופי קתולי. רק לעתים רחוקות דן השיח האקדמי בסוגיית האתניות ביבשת בחקר לטינו-אמריקנים ממוצא אחר – כמו המזרח התיכון, אסיה או מזרח-אירופה – או בחקר אותן קבוצות אשר אינן מזדהות כקתוליות ומהוות יחד כעשרה מיליון איש מכלל האוכלוסייה ביבשת הדרומית. יהודים באמריקה הלטינית מייצגים אחת מן הקבוצות הללו, והעניין בה בשנים האחרונות הולך וגובר, אף שהנטייה הכללית היא לחקור אותה כקבוצה אתנית הומוגנית אחת, תוך התעלמות מרכיבי הזהויות הלאומיות הפרטניות, או תוך הזנחת סיפורה כחלק מהקולקטיב הלטינו-אמריקני. כך, מוצגים לעתים קרובות היהודים באמריקה הלטינית כקבוצה אקסקלוסיבית ו"שונה".

ספרם של ג'פרי לסר ורענן ריינ מציע לבדוק הנחה זו באמצעות הדגשת מרכזיותה של מדינת הלאום, על מנת להתמקד בנושא האתניות באמריקה הלטינית, רגע לפני שעידן ה"על-לאומיות" כובש את הזירה האקדמית או ממוסס לחלוטין את תפקידה של הלאומיות כמעצבת זהות. בניגוד למחקרים קודמים, אשר דנו בבינריות הכפויה או בדיכוטומיות, שאפיינו את סיפורם של היהודים מראשיתו ועד ימינו, לסר וריין מציעים לבחון את הנושא כקשת זהויות, שגובלת מצדה האחד בדמותו האידיאלית של היהודי הלטינו-אמריקני, ומצדה האחר בדמותו של הלטינו-אמריקני היהודי על כל גווניה. מבחינה זו יש לציין, כי נושא הגלות, שאפיינ את ההיסטוריה של העם היהודי והעסיק את דמיונו עוד בעת העתיקה, מהווה עדיין עניין מרכזי במחקר. מספר רב של מחקרים היסטוריוגרפיים עסק בהצגת הדילמה של יהודי הגולה בין שתי אפשרויות: התבוללות בתרבות הסובבת אותם תוך מחיקת מסורות קודמות, או הפרדה בינם לבין העולם הסובב אותם כדי לשמר את טהרת האמונה והמסורת היהודית. לסר וריין נוקטים בגישה ביקורתית חדשה לדיון בסוגיה.

מקורותיו של קובץ המאמרים בספרם נעוצה בטענה, כי אין ליהודים כל בלעדיות על תחושת הגלותיות ביבשת

ד"ר עמליה רן מלמדת במחלקה לשפות וספרויות מודרניות באוניברסיטה של גברסקה בלינקולן ומתמחה בתרבותם של היהודים באמריקה הלטינית ובספרות לטינו-אמריקנית בת זמננו.

aran2@unlnotes.unl.edu :ל"א

שימש בסיס לאמונות ולמיתוסים שונים, שעיקרם הנחת קיומן של טריטוריות קסומות לצד העולם האנושי וקבלת התפישה לגבי אפשרות טרנספורמציה ויחסי גומלין בין עולמנו לבין אותן טריטוריות.

בצד השפעה זו, קיימת בעולם הקסם האירופי נוכחות דומיננטית של מסורות המסתורין העתיקות של אגן הים התיכון. בין אלה בולטת המסורת ההרמטית-המצרית, המתוארת ב"קורפוס ההרמטי" שאוגד במצרים בסביבות המאה השנייה לספירה. בימי הרנסנס האמינו המלומדים, כי חיבורים אלה נכתבו בידי כוהן בעל טבע אלוהי-למחצה בשם הרמס טריסמיגיסטוס (Hermes Trismegistus), שפעל לכאורה בתקופה הפרעונית. הקובץ מתמקד בדרכים שבהן יכול האדם לקדם עצמו לעבר האל, מתוך הפנמת התובנה ההרמטית המרכזית, ולפיה היקום בכל רמותיו מורכב מאותם החומרים. כלומר, מה שנמצא למעלה, בעולמות האלוהיים, זהה למה שנמצא למטה, בעולמות הארציים. לפיכך, פעולה מגיית בעולמנו תשפיע גם על עולמות אחרים ולהפך. תורה זו קנתה לה חסידים רבים באירופה לאחר ש"הקורפוס ההרמטי" תורגם מיוונית ללטינית בשנת 1463 בידי מרסיליו פיצ'ינו (Ficino), מלומד שתרם להפצת המחשבה ההרמטית גם באמצעות חיבוריו שלו, וביניהם **ספר החיים** (*De Vita*, 1489), שנחשב לחיבור המגי המקיף ביותר מתקופת הרנסנס. פיצ'ינו היה אחד הראשונים בשורה ארוכה של "מגים" אירופאים במאות השש-עשרה והשבע-עשרה. עם ממשיכיו נמנו ג'ורדנו ברונו (Bruno), פרצליוס (Paracelsus), ג'ון די (Dee), תומאזו קמפנלה (Campanella) ורבים אחרים. רעיונותיהם היו אופנתיים בקרב השכבות האינטלקטואליות של אירופה בתקופת הרנסנס והשפעתם ניכרת גם בימינו בהקשר של תנועות העידן החדש (New Age).

גורם השראה נוסף שהשפיע על עולם הכישוף והמגיה האירופי נמצא במסדרים סודיים כמו **אחוות רוזנקרויץ** (Rose Croix, Rosicrucians) ו**הבונים החופשיים**, ובפעילותם של מרפאים וקוסמים במאה השמונה-עשרה דוגמת פרנץ אנטון מסמר (Mesmer), או אלסנדרו קליוסטרו (Cagliostro), שעיצבו את הדימוי המודרני של המְרַפָּא (healer). מְסַמֵר הואשם בשרלטנות, אך תורתו עשתה לה כנפיים ברחבי אירופה, בעוד שקליוסטרו זכה למוניטין מפורק מעט, כאדם האחרון שהוצא להורג בהוראת האינקוויזיציה הרומית. בסקירה הלינארית של תולדות הכישוף שמציע הספר, חבל שנפקד מקומם של אלה וכן של דיון ממוקד בתנועות אוטוריות מערביות נוספות.

אף-על-פי-כן, יש לברך על הופעת הספר **היסטוריה של הכישוף** על מדפי הספרים בעברית. יש לקוות, כי מדובר בסנונית ראשונה המבשרת על פרסומים נוספים בעברית של מחקרים אקדמיים חשובים (וחדשים יותר, שכן המחקר שלפנינו פורסם במהדורה ראשונה כבר בשנת 1980) בתחומי הקסם והכישוף. ראוי לשבח את ההפקה המוקפדת, התרגום המצויין והעיצוב המרשים של עטיפת הספר, לצד הבחירה המכובדת בכריכה קשה. עם זאת, יש להצטער על הוויתור על מפתח (אינדקס) הנחוץ בכל ספר מדעי; וחבל אף שהכותרת של המהדורה העברית שונה במקצת מן הכותרת המקורית והמדויקת יותר באנגלית, שהיא "היסטוריה חדשה של הכישוף: קוסמים, מינים ופגאנים".

אמריקה הדרומית. קבוצות אתניות נוספות בעלות עבר של הגירה מבטאות רחשי לב דומים. לפיכך, שינוי גישת המחקר – מדיכטומית (כלומר, כביטוי של זהות "כפולה" ומקור למשבר פנימי) לכוללת (כקבלת כל מאפייני הזהות ללא קביעת הייררכיה בין הרכיבים האתניים והלאומיים השונים) – מאפשרת ללמוד על היחס בין הזהות האתנית לזהות הלאומית לא רק בקרב יהודים באמריקה הלטינית, אלא גם בקרב קבוצות מיעוטים אחרות באזור.

הספר (שמעיד כבר בכותרתו – **חשיבה מחדש על לטינו-אמריקנים יהודים** – על הטיעון העיקרי בו), עומד על המתח הקיים בעצם הניתוח של קהילות מיעוטים אתניות, ומתמקד בצורך באיזון בהצגתן כגולותיות וכלאומיות גם יחד. נוסף על כך, הספר דן בפער בין השיח הרשמי והפוליטי במדינות השונות באמריקה הלטינית לבין המציאות בכל אחת מהן מבחינה חברתית ומעשית. חדשנותו של קובץ מאמרים זה נובעת ממספר עמדות מחקר שטרם נבדקו עד תום: ראשית, שני העורכים קובעים, כי אתניות על-לאומית איננה דומיננטית יותר מרכיבי הזהות הלאומית השונים. ג'פרי לטר למשל, במאמרו "כיצד הפכו היהודים ליפנים וסיפורים נוספים על לאום ואתניות", מבקש לבדוק את השתייכותם הלאומית של בני מיעוטים שונים בברזיל לפי חתך גזעי. לטענתו, במדינה זו יש למעמד החברתי, ולא לשיקולי גזע או דת, משקל מכריע בקביעת השייכות. בחלוף הזמן, רוב הברזילאים ה"אתניים" (יהודים, יפנים, או בני המזרח התיכון) היו לחלק ממעמד עמום של "לבנים" בפועל. עם זאת לטר מדגיש, שהמבנה הפוליטי, החברתי והכלכלי בברזיל מצביע על קורלציה בין המשתנים של גזע, הכנסה וחינוך. אי לכך, שחורים בברזיל עדיין נמצאים בתחתית הסולם החברתי. למרות השיח הנורמטיבי ביחס לגזע, מעטים הם האנשים אשר מקבלים זאת הלכה למעשה. בברזיל, כמו במקומות אחרים, אתניות איננה "טבעית" אלא מוקנת, ותלויה יותר במיקום החברתי מאשר בתכונה אינהרנטית זו או אחרת. ההתמקדות בברזילאים יהודים (או יהודים ברזילאים) מעלה, כי עניין ה"שונות" הוא בעייתי באותה מידה כמו עניין ה"זהות" כאשר משווים קבוצות אתניות שונות; עם זאת, הוא רכיב הכרחי בחקר האתניות באמריקה הלטינית. במאמר אחר שדן ביהודי ברזיל, "הזירה העסקית: 'הודיות', כסף וזנות בדמיון הברזילאי", טוענת ארין גרף-זיווין (Graff Zivin), שנרטיב ה"יהודיות" ("Jewishness") ביצירות הספרותיות בברזיל הוא נרטיב של שוני, הגירה וגלות. דמות היהודי, המוצגת כתבנית רטורית, מתקשרת לשורת טיעונים שמהווים מִטבע עובר לסוחר (של זהויות, ערכים, ועניין ה"זרות") בנבכי המרחבים התרבותיים, הפיננסיים והמיניים בברזיל. לאור זאת, עניין היהדות משמש אבן בוחן לדיון בסובייקטיביות המקורית הלאומית בברזיל – מצרך רטורי אשר אינו מצביע בהכרח על מציאות אורגנית קונקרטי.

אחת הטענות המרכזיות בחקר האתניות של קבוצות מיעוטים באמריקה הלטינית בכלל, ושל היהודים באתו מרחב בפרט, היא כי רכיבים על-לאומיים הם דומיננטיים יותר מאשר מאפייני השייכות הלאומית. אך גם ביחס לקביעה זו, כך מציינים אחדים מן החוקרים שעבודותיהם מקובצות כאן, יש לנקוט משנה זהירות. ניתוח של הזיכרון הקולקטיבי

מספק הוכחה נוספת, כי בתהליך הנצחת העבר הנרטיב העל-לאומי אינו גובר על הנרטיב הלאומי, אלא חובר אליו באופן טבעי. עדנה אייזנברג (Aizenberg) מציעה לבחון, במאמרה על האנדרטה לזכר השואה היהודית, כיצד הנצחת השואה באורוגוואי מהווה חלק מדיון רחב יותר על טראומת העבר הלאומי, בייחוד לאחר הדיקטטורה האחרונה בשנות השבעים והשמונים של המאה החולפת. לפי אייזנברג, העניין ה"יהודי" הוא חלק בלתי-נפרד מן הדיון בשאלת ה"לאום". במקומו של נרטיב אוטופי ביחס למוצא של העם באורוגוואי ועתידו, מציעה אייזנברג לשוב אל הכיבוש, האלימות, העבדות, הדיקטטורה ורצח העם, אשר מהווים אף הם חלק מהנרטיב הלאומי, כדי לבחון את נושא השכחה וההנצחה. לפיכך, יד הזיכרון לשואה בעיר הבירה מונטבידאו רושמת את הטרומה היהודית כלקח אוניברסלי המתקשר בזיכרון הקולקטיבי הלאומי ללקחים מקומיים אחרים, ומשמשת אפוא גם כמצבה לטרגדיות לאומיות אחרות, כמו זו של התרבות הילידית באורוגוואי.

נטשה זרצקי (Zaretsky) נוקטת בגישה דומה במאמרה על מקהלות השרות בידיש בבואנוס איירס, ומנתחת את הטרומה שחוו יהודי ארגנטינה לאחר פיצוץ בניין ה-AMIA (בניין ארגוני הקהילה היהודית בארגנטינה), בפיגוע הטרור ב-18 ביולי 1994. לטענתה, סימון היהודי כ"אחר" עם הפיגוע לא היה עניין קהילתי, אלא לאומי. הקריאות לגישור והצורך להגיע לצדק חברתי כלשהו לאחר פיצוץ הבניין הם חלק מניסיון לבנות מחדש חברה כוללת ופולורליסטית בבואנוס איירס, שבה היהודים הם חלק אינטגרלי.

האם בני דור שני ושלישי למהגרים הם בעלי אותה זיקה למדינת המוצא או אל ארץ מושא החלומות (המקום שאותו הספרות המקצועית מייחסת לציון), כפי שהייתה בדורות הקודמים? האם השתתפותם של יהודים במגוון פעילויות בעלות אופי ציוני משמעותה זיקה לאומית "כפולה", כפי שנטען פעמים רבות, הן כהטחת אשמה מצד החברה הסובבת אותם והן כמקור לקונפליקט אישי מצד היהודים עצמם? לטר וריין מציינים, כי פעילות ציונית בקרב יהודי אמריקה הלטינית אינה מצביעה בהכרח על הזדהות לאומית עם מדינת ישראל. יתר-על-כן, קשר המחויבות בין מדינת ה"לאום" האתנית לקהילות התפוצות חושפת, כי יחסי יהדות הגולה עם ישראל דומים לקשרים אחרים בין תפוצות שונות למדינות-האם. שיקולי ישראל ביחס ליהודי התפוצות אינם מושפעים רק ממצב הקהילות ברגע נתון, או מצורכייהם המיוחדים של הפרטים הנזקקים לסיוע מסוים, כפי שמלמד אותנו העבר, אלא לעתים קרובות אינטרסים פוליטיים או כלכליים גוברים על שיקולים אחרים. לדוגמה, יחסי ישראל-ארגנטינה בשנות הדיקטטורה הצבאית הארגנטינית (1976-1982) היו מוכתבים במידה רבה על-ידי שיקולים אסטרטגיים מדיניים של שני הצדדים, ומושפעים פחות מהזדקקותם המדינית של היהודים הנרדפים למקלט. בנוסף, יש לבחון שנית את הגדרת השייכות האתנית לקהילה מסוימת. מהי הקהילה היהודית באמריקה הלטינית? מיהם חבריה? האם ההסתפחות אליה מגבילה השתייכויות קבוצתיות אחרות? יש לציין, כי כחמישים אחוז מיהודי אמריקה הלטינית

אינם רשומים כחברים אף לא באחד מן הגופים המסונפים לקהילה (בתי-כנסת, מועדוני ספורט, תנועות נוער, בתי-ספר). על מנת לחקור את זהותם יש להסתמך על נתונים שונים מאלה שנאספו במחקרים אתניים עד כה, כגון תיעוד זיכרונות וסיפורים בעל-פה. בנוסף, כפי שמציינים כל החוקרים בספר זה, אין מדובר בקהילה הומוגנית וחד-גונית, אלא במקבץ רב של תת-קהילות המחולקות לפי ארצות מוצא, עדות, נטייה פוליטית, מגדר או מעמד חברתי.

גוף הטרוגני זה כולל מגוון ביטויים של זהויות אישיות וקולקטיביות ונרטיבים שונים, אשר מדגישים את הנושא היהודי כדוגמה מייצגת (על כל זרותה) למבחן האתניות באמריקה הלטינית. רב-גונית זו מיוצגת במאמרו של חוסה מויה (Moya) על מהגרים יהודים בארגנטינה שהצטרפו לקבוצות אנרכיסטיות בתחילת המאה העשרים. קביעתו היא, כי במהלך המאה הקודמת, בייחוד בתקופה בין שתי מלחמות העולם, השתייכו רוב יהודי ארגנטינה למעמד הפועלים, ושייכותם האתנית עוצבה לא רק ביחס לנורמות לאומיות אלא גם ביחס לתרבויות של מהגרים אחרים בארגנטינה, שהיו הרוב באותו רגע. בואנוס איירס של תחילת המאה העשרים, שבה שלושה רבעים מהאוכלוסייה הבורגנית היו ממוצא זר, איננה זירה טבעית לדיון ב"אחר". המיעוט היהודי על רקע זה לא עמד בניגוד לנורמה, נהפוך הוא, הוא ייצג את חוויית הרוב כיוון שחוויית הגירה דומה לזו של קבוצות מהגרים אחרות. בכך הוא היה לאמתו של דבר חלק מהאתוס הארגנטיני, שהתבסס על הגירה המונית לעיצוב מחדש של הדגל הלאומי.

סנדרה מקגי דויטש (McGee Deutsch) בוחנת פן אחר של הטרוגניות האתנית בארגנטינה תוך התמקדות בסוגיית המגדר. מאמרה דן בפעילות נשים יהודיות באחד מן הארגונים האנטי-פשיסטיים הגדולים בארגנטינה, Junta de la Victoria ("חונטת הניצחון") בשנות הארבעים של המאה הקודמת. נקודת המוצא שלה היא, כי קבוצות אתניות אינן מונוליתיות וסגורות, אלא מפוצלות לפי מאפייני מגדר, מעמד וארץ מוצא. לפיכך נשים יהודיות שהיו פעילות ב-Junta de la Victoria לא היו יוצאות מן הכלל, אלא היו חלק מתגובה פוליטית וחברתית של נשים ארגנטינאיות על איומים מבית ומחוץ. מקגי דויטש מביאה מספר דוגמאות של נשים יהודיות ארגנטינאיות, הן אשכנזיות והן ממוצא מזרח-תיכוני, שפעלו במגוון ארגונים. סיפורן אינו שונה מזה של נשים לא-יהודיות בארגנטינה, והוא הוכחה נוספת לכך, שקבוצות אתניות אינן חתומות הרמטית, אלא מורכבות מרבדים שונים ומהוות חלק ממרקם החיים הלאומי, הקהילתי והנשי. דונה גאי (Guy) ממחישה נקודה זו במאמרה על פעילותן של נשים יהודיות בבואנוס איירס למען הקהילה, תוך התמקדות בשתי קבוצות פילנתרופיות, שדאגו לקורת-גג ולחינוך ליתומים ולילדים יהודים עניים במחצית הראשונה של המאה העשרים. גם בדוגמה זו מדגישות פעולות הצדקה פן אחר של אקטיביזם יהודי נשי אשר נעדר בדרך-כלל מן התיעוד ההיסטורי.

ביטויי גזענות באמריקה הלטינית ליוו את הקהילות היהודיות מיום היווסדן. עם זאת, ניתוח מעמיק יותר של שלל הביטויים האנטישמיים והגזעניים חושף את הפער הקיים בין הרטוריקה הרשמית לפרקטיקה החברתית. רוני סטרנינוביץ

(Cytrynowicz) מציע במאמרו לבחון את השוני בין ההצהרות הרשמיות הקסנופוביות ביחס ליהודים בימי הדיקטטורה של ה-Estado Novo ("מדינה חדשה", 1937-1945) בברזיל, לבין הפריחה בפעילות היהודית המאורגנת שם באותן שנים. הוא מבהיר, שיהודי ברזיל בתקופה ההיא נהנו משגשוג למרות המדיניות הרשמית של שנאת זרים, וכי – בניגוד למתועד עד כה – הם לא היו קורבנות פסיביים, אלא הביעו את התנגדותם לביטויים הפשיסטיים והנאציים באופנים שונים. בשנות ה-Estado Novo אף השתנה אופי הקהילה מקבוצה מהגרת ו"זרה" לקבוצה שהיא חלק מן הקולקטיב הברזילאי.

רוזלי סיטמן (Sitman) מתמקדת אף היא בהבדלים בין הרטוריקה הרשמית לפרקטיקה החברתית בארגנטינה. עבודתה מציעה את עמדתם הפוליטית המובהקת של אנשי רוח והוגים ארגנטינאים, שצדדו בגולים מספרד בעקבות מלחמת האזרחים וביהודי אירופה ערב מלחמת העולם השנייה, ואת אהדתם הביעו בכתב העת SUR ("דרום"). עמדה גלויה זו הייתה מנוגדת לדוגמה הרשמית שהוצגה בידי הממשלה, הכנסייה הקתולית וחוגי הימין הלאומיים. באורח זה ביטאו האינטלקטואלים של SUR את הזדהותם עם חוגים ליברליים ואנטי-פשיסטיים אחרים, תומכי הכוחות המאוחדים בארגנטינה. בעיניהם הייתה שמירה על ערכי תרבות בסיסיים, כגון חירות הרוח וזכויות אדם, חיונית בתקופה שבה נקטה ארגנטינה מדיניות חוץ ניטרלית וחוגים פנימיים הביעו אהדה לפרנקו ולפשיזם [וראו גם מאמרה של סיטמן בזמנים 87].

קובץ המאמרים שלפנינו מעיד, כי חקר היהודים באמריקה הלטינית, על מגוון הפעילויות, ההשתייכות הקהילתית (הרשמית והלא-רשמית), ארצות המוצא, המעמד החברתי והמגדר, יכול לשמש דוגמה לאופן שבו יש לדון במשמעות ההתגבשות של קבוצות אתניות בכלל באמריקה הלטינית. תחושת ההשתייכות הקבוצתית נכפית לעתים מבחוץ על-ידי פוליטיקאים, ארגונים וחוקרים, על מנת להדגיש התנהגויות, להגדיר הבדלים, להציב גבולות. אך אתניות מוצאת את ביטויה גם כתחושה פנימית, המעצבת זהויות אינדיבידואליות ומשמשת לניווט במצבים שונים בחיי היומיום. מגוון הנושאים והגישות המרוכזים בספרם של לסר וריין דורש מן הקורא לעמוד על טיבם של מושגים כגון: "לאומיות", "שייכות" ו"זיכרון" בעולם הולך ומשתנה, הנושא ונותן בזהויות אישיות וקולקטיביות. חקר היהודים באמריקה הלטינית, על מאפייניהם האתניים הייחודיים, יכול לשמש אבן בוחן לבדיקת נושאים אלה במציאות העכשווית ביבשת זו ומחוץ לה. אתניות, יותר מכל דבר אחר, היא נקודת מפגש או חציית קווים, המאפשרת לנו כחוקרים וקוראים לתהות על משמעותן של השתייכויות קבוצתיות ולאומיות, ומעניקה לנו אפשרות לראות את ה"אחר" מבעד לנקודת מבטו של ה"אני".